

Avsnitt 5: Hela skoldagen måste räknas

PRESENTATÖR: Vi på Specialpedagogiska skolmyndigheten arbetar för att alla barn, elever och vuxenstuderande, oavsett funktionsförmåga, ska nå målen för sin utbildning. I podden förklarar, fördjupar och diskuterar vi specialpedagogik och ger goda råd till dig som arbetar i eller har barn som går i förskolan och skolan.

INTERVJUARE: I dag ska vi som är i studion prata om varför det är så viktigt att se till hela skoldagen och de olika aktiviteterna som finns för elever. Och det här är en extra viktig fråga för elever med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. I diskussionen om skolan så pratar vi mycket om kunskapsutveckling med fokus på det som sker på lektionerna, men en skoldag innehåller så mycket mer. Det gäller både lektioner, raster och tiden inom fritidsverksamheten. Och i samtalet i dag så har jag med mig Eva-Karin Alm, rådgivare på Specialpedagogiska skolmyndigheten. I ditt arbete så ger du ofta stöd till fritidsverksamheter och håller också i olika kurser för personal från fritids. Och med oss är också Linda Petersson, rådgivare på myndigheten, och du ger stöd till skolor, framför allt i hur man utformar en bra skolgång för elever som har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Varmt välkomna och tack för att ni kunde komma hit.

LINDA??: Tack.

INTERVJUARE: Jag tänkte utifrån era respektive erfarenheter av att möta skolor och fritidsverksamheter. Varför, tänker ni, är den här frågan så viktig för just den här gruppen elever? Varför

behöver anpassningar och stöd följa med även utanför
lektionstid?

LINDA: Jo, men jag tänker att det är viktigt för alla barn och elever, så klart. Men för den här elevgruppen, precis som du sa, så kanske det blir extra viktigt. Mycket utav det kan handla om att vi ser att det går åt ganska mycket energi för de här eleverna under en skoldag. Så därför så blir det ju viktigt att skolan ser till att det finns en välfungerande balans över hela skollagen, från dess att man kommer på morgonen tills dess att man går hem. En annan sak kan mycket väl vara så att, för många utav de här eleverna så är det kanske rastsituationerna som är de absolut svåraste på hela dagen, medan klassrumssituationen fungerar ganska bra. Men om man hamnar i en svårighet under rastsituationen så får det så klart, eller kan få, konsekvenser för lektionerna som kommer där efter. Det kan också vara så här att skoldagen i klassrummet tar så väldigt mycket energi, så att man är totalt dränerad när man kommer till fritidshemmet på eftermiddagen. Och då får man förhålla sig till det. Men det är klart att någon som har behov av anpassningar och stöd under skoltiden i klassrummet behöver förmodligen, kanske inte samma typ men, också stöd och anpassningar på fritidshemmet. För funktionsnedsättningens konsekvenser är inte mindre för att klockan har blivit ett eller två eller två eller tre. Eller vad det nu blir.

INTERVJUARE: Mm, vad säger du Eva-Karin?

EVA-KARIN: Mm. Ja, precis, Linda. Det är exakt den erfarenheten jag hör när jag är ute på skolan och träffar personalen. Eller i de här nätkurserna, nätbaserade kurserna, som vi håller också mot

fritidshemmet. Så är det precis de här utmaningarna som personalen möter. Och ofta handlar ju också dels om att eleven kanske har en extra resurs på förmiddagen, men den finns i princip nästan aldrig på eftermiddagen. Och sen så är det så att i ditt klassrum så har du en konstellation med kanske 25 elever, men du kommer till fritidshemmet så kanske det är fyra gånger så många barn i många olika åldrar, i många olika konstellationer och mindre personaltäthet. Det här är också en utmaning som gör att det blir ännu större utmaningar för den här elevgruppen.

LINDA: Så kanske det egentligen skulle vara så att man behöver extra mycket stöd under fritidshemstiden, än i klassrummet.

EVA-KARIN: Ja, det är precis så som jag upplever det, när jag träffar personalen ute på skolorna. Det är precis det.

INTERVJUARE: Mm, just det. Och vad är det då som gör ...? Jag tänker, vi var lite inne på det, men om du utvecklar lite till. Varför är det utmanande just för en elev som har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, att komma till en rast eller till ett fritidshem, där förutsättningarna ser ut som ni beskrev? Varför blir det jobbigt?

LINDA: Det kan bli jobbigt därför att en svårighet som till exempel ett barn inom autism ofta har, som är en del av NPF då, handlar om att man har svårt med socialt samspel, svårt att läsa av sociala situationer. Det kan också gälla barn som till exempel ... ta adhd. Så att det blir en svårighet i det här. Jag tänker också att den fria tiden, när vi tänker att "nu är ... Tiden är fri, gör vad ni vill". Att det kan vara väldigt svårt för många utav de här barnen som på grund av sin

funktionsnedsättning kanske har svårt att föreställa sig ”vad kan jag då göra?” och som behöver någon form av ytterligare information. Det kan också vara så att många utav de här eleverna har svårt att välja. ”Ska jag göra det eller ska jag göra det här?” Om att man behöver hjälp med det då.

EVA-KARIN: Precis så. Historiskt sett så är det nog så att det har varit lite svårt för personalen med vuxenstyrda aktiviteter. Man tänker hela tiden att vuxenstyrda aktiviteter innebär styrda lekar, danslekar, Bro bro breja. Såna aktiviteter. Men i stället för att tänka att ”jag är den vuxna som ska leda, handleda här, in i leken. Och hur gör vi? Hur fungerar det? Och vi kanske måste vara några färre. Det går inte att introducera en lek med 40 stycken. Hur gör vi?” Det finns mycket stöd som personalen kan behöva här. För ”hur kan vi introducera en ny lek? Hur gör vi? Hur har vi planerat? Hur har vi förberett för de här aktiviteterna?”

LINDA: Mm. Och jag ... Precis som du säger, det här med att vikten av att lärarna, pedagogerna har tänkt innan att ”så här tänker vi göra. Så här tänker vi lägga upp det”. Det gör också att man redan i planeringsstadiet blir mer tydlig, tänker jag. För att det är också någonting som jag vet att de här barnen behöver. Det är en tydlighet och en förutsägbarhet, så att man får hjälp med att skapa de här bilderna av ”vad förväntas av mig när vi ska göra den här aktiviteten?” Och det tänker jag också, att det är precis som du säger, att det behöver man ofta som pedagog kanske hjälp med. Och konkret.

- EVA-KARIN: Absolut. Och där upplever de då, att den planeringstiden finns inte. För lite grann som jag hör, det är att det skiljer sig oerhört på hur mycket planeringstid vi har i ... på de olika skolorna. Det kanske l... Ja, förlåt.
- INTERVJUARE: Nej, men det är ingen fara. Nej, men jag tänkte, för det skulle just vara intressant att höra det, eftersom att ni sitter i olika delar av Sverige. Jobbar som rådgivare, ute och möter verksamheter. Du sitter i Malmö, Linda. Du sitter i Västerås, Eva-Karin. Vad möter ni när ni är ute och ger råd och stöd? Hur ser det ut när det kommer till de här frågorna om att få det att fungera på rasten, att få det att fungera på fritidstid och ...? På bästa sätt.
- LINDA: Jag tänker att jag möter en variation av ... i hur det fungerar i olika verksamheter. Men om jag ska tänka något generellt, så tycker jag faktiskt att det blir väldigt svårt att få till det här hela-skoldagen-måste räknas-tänket. Få, tycker jag, vittnar om att man har någon slags samlad planeringstid. För jag tänker att det är det som man behöver ha också. Man behöver ha ... Och vi vet ju då, precis som du sa att man ofta inte har ... eller man har väldigt planeringstid på fritidshemmet och så vidare. Men jag tänker att det blir viktigt att samla det. Att de som möter barnet under skoltid, klassrumstid, tillsammans med de som möter barnet på fritidshemmet måste ha pratat sig samman tillsammans. Så att den samlade planeringstiden man ... den behöver man också ha. Och det upplever jag finns väldigt lite av. Jag vet inte vad du säger?
- EVA-KARIN: Jo, jag håller med. Men där man har fått till det här, där man ser ... Där man har sin ledning med sig, en rektor som har

sett fördelarna med det här, där personal har fått tid till den pedagogiska rastverksamheten, där man har särskilda pedagoger som faktiskt ansvarar för hela rastverksamheten, då får man mycket bättre resultat också. Ja, men det är en stor diskussion fortfarande, på våra skolor, om vi kallar det för rastvakt eller om vi är ute och har pedagogisk rastverksamhet. Och där har det ... finns det många sidor, på våra sociala medier, som tar upp de här grejerna och där man tipsar varandra oerhört mycket och som jag tycker är jättespännande som rådgivare att följa. För vi ser att det finns ... Viljan finns. När vi pratar om det här med möjligheter, så finns det en stark vilja hos alla pedagoger att göra en så bra verksamhet för alla elever som möjligt. Och det vittnar de här sidorna om, tycker jag, som är jättespännande att följa.

LINDA: Absolut. Det tänker jag också, att det är inte viljan tryter, utan kanske snarare förutsättningarna som inte alltid finns.

INTERVJUARE: Ja, för jag tänkte, det skulle vara intressant att höra lite mer om. Vad upplever ni då? Vad är skillnaden mellan den verksamhet som kan jobba med det här på ett bra sätt och de som inte har förutsättningar, vad skiljer sig åt mellan dem?

LINDA: Tydlig ledning, tänker jag. Och en ledning som verkligen tar in, egentligen inkluderar, fritidshemmet som en tydlig del av lärmiljön av det pedagogiska lärandet. Att man ser det här faktiskt som helhet. För barnen så spelar det ingen roll om klockan är kvart i åtta eller tolv eller tio eller halv tre, utan det är lika viktigt. Och jag tänker att, i styrdokumentet i skollagen så ska fritidshemmet komplettera den andra utbildningen, men man ska också stå

för lärande och social utveckling. Men också få meningsfull fritid och rekreation, tror jag att det är formulerat. Så att det tänker jag är viktigt, att ha den här den här överblicken och en ledning som driver och inkluderar alla delarna.

INTERVJUARE: Mm, så det är skolledarens uppfattning då om det här? Eller inriktning?

EVA-KARIN: Ja, jag tänker att huvudmannen har en viktig roll där att tänka att fritidshemmet pedagogiska verksamhet, den är också styrd av skollagen. Och ”hur följer vi den? Hur ger vi de möjligheterna att bidra till skolans måluppfyllelse över hela? Hur lär vi oss? Var lär ...?” Vi tänker att ”den här aktiviteten på fritidshemmet kan vara oerhört viktigt för de här eleverna, att få möjlighet till andra sätt att lära sig”.

INTERVJUARE: Just det. Hur tänker ni då? På vilket sätt är då fritidshemmets uppdrag viktigt, just när det gäller den här gruppen som vi pratar om nu? Vad kan fritids ge och göra som är viktigt för dem?

EVA-KARIN: Jag tänker att dels så gör fritidspersonalen betydligt mer informella bedömningar, stöttar mer i elevernas sociala utveckling, där jag ser att man kan jobba med de bitarna.

LINDA: Det tänker jag också, just med den sociala utvecklingen och det sociala lärandet. För de här eleverna så kan det vara en väldigt stor bit som man kan behöva lära sig mer explicit, än andra barn och elever. Så här har fritidshemmet en väldigt stor och viktig uppgift. För jag tänker att det finns barn inom NPF som har jättesvårt att kunna leka, att kunna överblicka sociala sammanhang och där har fritidshemmet en jätteviktig roll att spela i det här. Men då krävs det att

man har de förutsättningarna, så att man verkligen kan jobba med hur man lär sig att leka till exempel. För det kan också göra att rastsituationen blir mycket bättre, vilket får konsekvenser för mattelektionen som ligger efteråt. Men igen, så tänker jag att det blir lika viktigt att tänka på, om mattelektionen och svenskalektionen tar så mycket energi så att man har jättesvårt att vara på fritids på eftermiddagen, då behöver man reflektera över ”vad ... Kan vi göra fler anpassningar på lektionerna som gör att energin inte tar slut på fritidshemmet?” Så jag tycker att det är viktigt att man tänker från båda hållen.

INTERVJUARE: Och tänker till. Ser till helheten då. Just det.

LINDA: Ja, men eller hur? Så att det inte hela tiden blir fritidshemmet som ska kompensera för lektionerna, utan precis lika mycket tvärtom faktiskt.

INTERVJUARE: Just det. För att det lärandet som också då fritids har ansvar för är jätteviktigt. Och kanske extra viktigt för just elever med en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning.

LINDA: Och sen tänker jag en viktig sak, som vi var inne och pratade om lite precis i början, är just det att det är väl naturligtvis så. Att om behöver stöd och anpassningar i klassrummet, så behöver man stöd och anpassningar i rastsituationer, i matsalen på fritidshemmet eller när vi går i väg till biblioteket. Och då är det också viktigt att det här ... de här planeringarna och diskussionerna finns ... som löper som ett raster över hela skoldagen. För allting hänger ihop.

INTERVJUARE: Så att man möts, tänker jag. Alltså då måste det finnas ett behov av att också ha en gemensam planering, på något sätt. Eller hur ...?

LINDA: Mm, så tänker jag.

INTERVJUARE: Hur ser det ut då när det gäller just den här frågan, alltså möjligheten att jobba tillsammans för att skapa en helhet? Vad upplever ni, när ni är ute i verksamheterna?

EVA-KARIN: Ja, min erfarenhet är att det är tyvärr är väldigt få ställen den här biten fungerar på. Det är väldigt många kommuner som har en svår ekonomisk situationen och då väljer man att använda fritidspersonalen som assistenter på förmiddagen. Och det innebär också att tiden för planering, tiden för ... ställtid mellan lektioner eller tiden för att planera pedagogisk rastverksamhet, den finns inte. Och definitivt inte tid för någon samplanering ihop med lärarna. Det är min upplevelse och den tycker jag ser på väldigt många ställen. Där man har hittat möjligheter till de här mötena, så handlar det om att man från ledningen har fått tid och möjlighet till både planering och reflektion och möten. Både tvärs mellan olika yrkeskategorier, men även att fritidshemmets personal har fått tid.

LINDA: Absolut, jag håller med. Och precis som vi sa i början, så är det också så klart en variation mellan olika kommuner. Men jag tänker, i uppdraget som rådgivare ... Jag tänker att det är ganska sällan, när jag kommer ut som ... där det är pedagoger från fritidshemmet som är med på själva rådgivningsuppdraget. Det har jag faktiskt börjat lägga till och säga att "nästa gång är det bra också ..." Eller "så vill

jag att någon från fritids också är med, för att vi behöver tänka på det här som en helhet” och så. Men jag tänker att det säger också en del att man inte ... att det inte ser ut så, utan att det är någonting som ...

INTERVJUARE: Just det. Inte automatiskt, nej. När du säger så då, vad får du för reaktion?

LINDA: Lite olika, men ofta så ser man till att det faktiskt är så. Nästa gång så är någon från fritids med.

EVA-KARIN: Det är precis den erfarenheten jag har också. Vi jobbar i två helt olika delar av Sverige, men det här är verkligen det vi ser. Och också när det gäller elevhälsans arbete, så är fritidshemmet väldigt sällan involverat i det. Och jag hör också många ... När man får det stödet från elevhälsa, från specialpedagog, att man även får det ... För även där fattas det tid och möjlighet för fritidshemspersonalen att ta del av kommunens specialpedagog eller skolans specialpedagog, för att verkligen få stöd i att anpassa. Och precis som du säger, när jag är ute också och träffar skolor, så är det väldigt sällan som fritids är med. Men det är någonting som vi alltid ... Det tar vi med nu för tiden, hela tiden.

INTERVJUARE: Just det. Jag tänker, vi vet att det ser ut på det här sättet och att det är också ... det är stora personal... eller det är stora barngrupper och att det också kan vara lite för små lokaler i relation till det. Hur kan man då jobba för att ändå göra det som är möjligt? När det handlar om att göra själva, jag tänker, lokalerna och verksamheterna lite mer tillgänglig för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Vad

finns det för verktyg som man har till hands, trots de här utmaningarna?

EVA-KARIN: Jag har jobbat väldigt mycket med myndighetens värderingsverktyg för tillgänglig utbildning, där vi tittar på alla miljöer. Där vi tittar verkligen på den pedagogiska miljön, den sociala miljön och den fysiska miljön. Och det räcker med att vi börjar gå igenom den fysiska miljön och diskuterar efter de indikatorerna som finns så händer jättemycket i grupper. Jag ser verkligen fördelar här och det lyfter upp diskussioner i personalgruppen. Individuella personer, individuella pedagoger hittar saker som de kanske inte har sett. Och jag har sett, ja, jättefina resultat med det. Jag har ... Känner du ... Gör du det, Linda, någonting?

LINDA: Absolut, både det och sedan så studiepaketet NPF som är ett stödmaterial som syftar till att öka kunskapen och förståelse för just NPF i skolmiljön. Och att man också där trycker att det är självklart att fritidshemmet ska vara med på ... när man går in i den här kompetensutvecklingen som det faktiskt är. Men sen tänker jag att man för samma diskussioner när vi är ute på rådgivningsärenden. Att vi för samma diskussioner med fritidshemspersonalen som vi gör med lärarna. Och det optimala är ju så klart när vi träffar dem tillsammans, som vi pratade om tidigare. Men mycket handlar det så klart om att försöka skapa så goda lärmiljöer som möjligt för eleverna, utifrån de förutsättningarna som finns. För risken är annars att man blir väldigt ... nästan handlingsförlamad därför att det är så mycket bekymmer, det är så svårt. Och lokalerna är inte ändamålsmässiga och så vidare. Men någonstans så får man ”okej, det får vi jobba

med långsiktigt. Men vad kan vi göra här och nu?” Och då tänker jag att göra mindre grupper i gruppen kan vara gynnsamt. Jag tänker att använda visuell information. Och precis som du sa Eva-Karin inledningsvis, så är det jätteviktigt att man funderar på vilka ... vilken tydlighet man kan behöva ha när man gör en ... när man förklarar en lek och vilka tydliga instruktioner man behöver ha och så vidare. Och faktum är att det är som är bra för de här eleverna är ju bra för många, många fler. Så att man kan ta nytta av det i hela sammanhanget.

INTERVJUARE: Just det. Ska passa på att säga det också, att både ... Det som du nämner Eva-Karin, värderingsverktyget för tillgänglig utbildning. Det finns på vår webbplats. Och även studiepaket för NPF kan man hitta på spsm.se. Men vad händer då? Alltså jag tänker om en verksamhet jobbar på det här bra sättet som ni beskriver det, man har lyckats hitta samverkan och där man jobbar för att få hela skoldagen att räknas, vad är det ni ser då? Vad finns det för vinster, både för verksamheten och framför allt då för eleven?

LINDA: Ja, vinsterna för en elev tänker jag kan vara, eller är, att det blir en bättre energifördelning över dagen, så att det blir en tydligare balans med vila och utmaningar. Jag tänker också att samverkan mellan fritidshemmet och klassrummet ... Jag vill inte säga skolan, för jag tänker att det är helheten. Att när det finns, så gör det också att man får en känsla av att jobba tillsammans, vilket kan vara styrka i att lösa svåra situationer och få en mer samlad bild. Jag tänker också att en vinst kan vara att fritidshemmet har kompletterande information om barnen och eleverna som är jätteviktig, till

exempel vid åtgärdsprogram och såna saker. Så att man behöver verkligen se till så att fritidshemmet blir en del av pedagogiska utredningar, kartläggningar för att få den här samlade bilden. Och där tänker jag att elevhälsan, precis som du också sa innan, är väldigt ... blir väldigt viktig i det.

EVA-KARIN: Mm. Men när vi pratar också om lärande, vad är lärande? Det kan ... De här eleverna har jättestora möjligheter att utveckla både språk, sociala relationer, matematik. Allting kan man få möjlighet att göra på ett annat sätt, i en annan verksamhet, där de kan verkligen få komma till sin rätt.

INTERVJUARE: Du menar att fritidsverksamheten ger lite andra förutsättningar då som är positiva?

EVA-KARIN: Ja, jag tänker det att man kan få ... bild [?? 0:21:16] där man kan få fram till bästa jag, på många sätt, som kanske inte alltid fungerar för de här eleverna i klassrumssituation.

INTERVJUARE: För att det är mindre styrt eller vad är det som gör det ... den här skillnaden?

EVA-KARIN: Jag tänker att det finns möjligheter till andra inlärningssätt. Där vi titta... Om vi tittar på vad det står, när vi ska hjäl... använda oss av alla uttrycksmedel. Med drama och dans, musik, bild, form. Det finns otroligt många sätt att få ... Och jag menar inte att inte man gör det i klassrumssituationer, men man får en ännu större möjlighet här att styra upp den biten.

INTERVJUARE: Mm, men om man nu kan jobba på det här bra sättet ... också ... Jag tänker också på personalen, ur deras perspektiv. Finns ... har ni sett vinster också? För jag

tänker, i dag så pratar vi mycket om att det är tufft att vara pedagog, oavsett verksamhet, kan vi ju nästan säga. Kan man se vinster där också, när det gäller deras arbete?

EVA-KARIN: Ja, men d... Jag ser inte någon skillnad egentligen där. Som pedagog är man också i behov av struktur och tydlighet och också få någon sorts payback time, att vi gör ett bra jobb. Att få lite stimulans själv. Och har man hittat arbetsformer där man jobbar strukturerat, så ger det lite mer energi ti... man tappar inte all energi själv heller, tänker jag.

LINDA: Nej, absolut. Och det är ändå så att när man får det att fungera, så är man fler vuxna runt omkring som kan ha sett olika saker som man kan diskutera utifrån. För jag tänker att när det gäller barn och elever med NPF, så får man ofta jobba utifrån lite olika arbetshypoteser ”vad tror vi att det här beror på? Vad kan vi göra åt det?”

INTERVJUARE: Mm, att man tar hjälp av varandra, helt enkelt?

LINDA: Mm, och det är ju en styrka.

INTERVJUARE: Hur kan man ...? Ni pratar om att fritids också innebär lite andra möjligheter att jobba med lärande och så vidare. Vad innebär det för förutsättningarna och möjligheterna att också göra det lättare för eleven att vara delaktig när det kommer till fritids?

EVA-KARIN: Men Li... Det tänker jag du sa så bra, Linda, tidigare. Att du sa att de här eleverna har o... kan också ha väldigt svårt att välja. Vi måste vara ett stabilt stöd här, där vi vågar presentera aktiviteter, där vi vågar presentera en verksamhet. Och ge möjligheter till att kunna göra de här

valen, att kunna vara delaktiga. Det är ... Det betyder inte ... Att inte vara delaktig betyder inte att man kommer och det är helt fritt, utan det viktiga är att vi som pedagoger tar tag i den här biten.

LINDA: Precis, jag tänker att det där med förutsägbarhet och skapa en tydlighet och ... så att eleven kan dra egna slutsatser blir väldigt, väldigt viktigt. Så jag tänker mycket på att man bygger verksamhet, igen, egentligen generellt som ger svar på frågorna ”vad ska jag göra? Var ska jag vara? När ska jag göra det?” Kanske ”med vem eller med vilka? Hur länge? Vad händer sedan? Varför ska jag göra det och hur ska jag göra det?” Att när verksamheten presenterar svar på frågorna ... Och då menar inte jag att man ska förklara det verbalt, utan jag tänker att man skapar det med tydlighet och struktur och tydliga val till exempel. Det gör också, och ger förutsättningarna för, att eleverna kan bli mer delaktiga. För att de tydligare vet och förstår vad som förväntas av dem. Så att jag tänker att de krokarna är bra att ha att hänga upp verksamheten på.

INTERVJUARE: Men hur skulle det då kunna se ut för elev när den kommer till fritidsverksamheten, när den är på det sättet som ni beskriver? Vad är det jag möter när jag kliver in där?

EVA-KARIN: Ja, en framgångsfaktor, ser jag. Det är att man, redan innan man lämnar sitt klassrum, tillsammans med klassläraren tittar på ”vad är det som kommer att hända?” Så att man under den här ställtiden till fritidshemmet ... även fast det bara är en korridor. Eller det kanske till och med är samma rum. Det kan det också vara. Det vet vi i... Men där, att

tillsammans med läraren, titta på ”vad är det som kommer att hända här?”

LINDA: Mm, precis. Och det kan vara så att om eleven då har ett schema eller planering för dagen, så kan egentligen ... Om ... Säg att det består av bilder då, så kan det redan finnas bilder på vad man ska göra när man kommer till fritidshemmet. Jag tänker att det är det som du sa.

EVA-KARIN: Ja.

LINDA: Så att man ... För då får man ju den här förutsägbarheten att ”i dag vi göra det här”. Och det tror jag spelar jättestor roll.

?: Just det.

LINDA: Och sen tänker jag att det blir lika viktigt i aktiviteter, att man kan behöva göra det tydligt. Men ofta ... Visuellt stöd är ju oftast framgångsrikt för de här eleverna. Men att man i aktiviteter ... Låt oss säga att man lånar, eller är i, idrottssalen och man ska hinderbana. Att man också visar med bilder vilka olika moment som den här aktiviteten består av. För nästa gång man går dit, så kanske man tänker göra någonting helt annat. Och då är det bara att använda sig av de här bilderna, så att inte eleverna tänker att ”nu ska det alltid vara hinderbana”. Så att man bygger in en flexibilitet i det också, tänker jag blir väldigt viktigt.

EVA-KARIN: Och man kan missa det här överraskningsmomentet helt, genom att man kanske till och med har ... De här eleverna kanske har fått gjort den här aktiviteten med en eller två elever och en pedagog tidigare, för att sen ha sett det här. För många gånger när de här eleverna säger nej till en

aktivitet, så beror det på att ”jag vet egentligen inte vad jag ska göra”.

INTERVJUARE: Nej, just det. Det handlar inte om att man inte vill. Man förstår inte riktigt hur man ska ta sig an uppgifter.

LINDA: Nej, och då är det en väldigt smart strategi att säga nej. Som jag tänker att många ... att jag själv också använder mig av det, när jag inte förstår vad som förväntas av mig. Så säger jag nej. Det är ganska givet egentligen.

INTERVJUARE: Just det. Tänker när vi ger råd ... eller när ni gör det, för det gör ju inte jag. Men när ni är ute, så vet ju jag att vi är väldigt noga med att se till att vi har med oss ... Skolledare är med i den här processen och att specialpedagoger ... så att alla de här resurserna som behöver finnas för att det ska bli beständigt, den här rådgivningen som ni ger. Men om man nu lyssnar och hör de här goda råden som kommer från er och inte har de här förutsättningarna. Man har inte med sig de man skull behöva och det är lite kämpigt. Finns det någonting ni ser, man kan göra ändå för att skapa en bättre förutsättning för de här eleverna som vi pratar om nu? Elever med neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Och också då på det sättet, tänker jag, få fatt i en bättre arbetssituationen själv? Var skulle ni säga att man kan börja någonstans då?

EVA-KARIN: Jag tänker att vi som myndighet måste verkligen vara den bryggan till skolhuvudman. Här måste vi gå in. Och jag vet att Sveriges kommuner och landsting har en skrift som heter Kvalitet i fritidshem. Och där finns det otroligt många bra frågor till både politiker och skolledare. Och jag tycker att

vi måste vara aktörer till att lyfta den frågan. Vi kan inte bara stanna på gruppnivå, utan vi måste upp på organisation. Och där tror jag vi har ett ansvar som myndighet.

INTERVJUARE: För du skickar tillbaka frågan till alla som egentligen fattar beslut om förutsättningar då?

EVA-KARIN: Ja.

INTERVJUARE: Ja, det var ord och inga visor.

LINDA: Och kanske till oss själva också, tänker jag. Att skicka tillbaka bollen till oss på Specialpedagogiska skolmyndigheten. Att vi behöver vara en tydlig partner i det här, eftersom vi ser väldigt mycket när vi är ute. Och precis som du säger att "då kan vi vara de som drar i det här lite" kanske.

INTERVJUARE: Att peka på just hur man behöver jobba för att också tänka in fritidshem, tänka in rastaktiviteter och så vidare?

?: Mm.

INTERVJUARE: Ja, så då får vi fortsätta driva den frågan, helt enkelt. För det här lägger vi inte knät på några pedagoger.

?: Nej.

INTERVJUARE: Nej, det var bra. Ja, tack så jättemycket för att ni kom och delade med er av era erfarenheter och berättade just om det ni ser, men också om vad ni upplever vi behöver jobba mer med. Tusen tack.

LINDA: Tack, tack.

EVA-KARIN: Tack.

INTERVJUARE: Tack så jättemycket till Eva-Karin Alm, rådgivare som sitter på vårt kontor i Västerås. Och till Linda Petersson, rådgivare som sitter i Malmö. Och du Linda, du ska ju vara med i nästa avsnitt som vi ska spela in. Och där så kommer vi sätta fokus på just situationen för elever inom autismspektrumtillstånd och vilken lärmiljö som är bra och fungerande för elever som har den funktionsnedsättningen och vad man ska undvika. Tills dess, tack ska ni ha.

PRESENTATÖR: Tack för att du lyssnat på Specialpedagogiska skolmyndighetens podd. Fler avsnitt kan du hitta på vår webbplats och där poddar finns. Om du vill veta mer om oss och vilket stöd vi erbjuder, gå in på vår webbplats spsm.se. Följ oss även på Facebook, Twitter och Instagram.